

KOLM SAJANDIT KOOLIHARIDUST KODAVERE KIHELKONNAS

Kuigi juba 16. sajandi esimesel veerandil püstitas usupuhaustus nõude anda igale inimesele kirjaoskus, jõuti seda Eestis täitma mõnevõrra hiljem. 1558. aastal alanud Liivi sõda, Lõuna-Eesti langemine esialgu Venemaa ja seejärel Poola võimu alla ei soodustanud siin koolihariduse arengut. Alles 17. sajandil, kui Eesti oli läinud haridussõbraliku Rootsi riigi valdusse, tekkisid eeldused koolide rajamiseks.

Eesti maarahvale esimeste koolide loomise aeg ei ole siiani üksikasjaliselt selge. Teame, et 17. sajandil pandi kirikute juurde ametisse köstrid, kes abistasid kirikuõpetajaid jumalateenistusel, ühtlasi pidid nad õpetama noori. 1684. aastal asutas B. G. Forselius Tartu lähedal Piiskopimõisas õpetajaid ettevalmistava kooli, mille lõpetajad leidsid tööd juba olemasolevates või vastloodud koolides.

1680. aastal oli Kodaveres köster Bertholdt Simonsen. Ta oskas lugeda eesti ja saksa keeles ning pisut kirjutada. On teada, et ta on õpetanud noortele palumist enne nende esmakordset armulauale võtmist. Kas ta ka kooli on pidanud, selle kohta ei saa esialgu midagi kindlat väita.

Esimene täiesti kindel teade koolist Kodaveres sisaldub Põhja-Tartumaa praosti, Laiuse kirikuõpetaja R. Brocmani 11. märtsi 1688. aasta kirjas B. G. Forseliusele, kust selgub, et Kodavere koolis oli sel aastal 15 õpilast. Kool pidi andma lugemisoskuse kogu kihelkonna noortele. Õpetajaks oli üks Forseliuse nimeliselt teadmata õpilane.

Kooli töö katkestas Põhja-sõda. Uuesti suudeti kool tööle rakendada alles 1729. aastal. Kuni 1765/66. õppeaastani oli see ainus õppeasutus kihelkonnas. Siitpeale hakati asutama koole ka mõisatesse. Kodavere kihelkonnas töötas neid ajuti kuni 21.

1819. aasta Liivimaa talurahvaseaduse alusel reorganiseeriti senised kihelkonna

keskuses asunud koolid kihelkonnakoolideks, mis pidid ette valmistama koolmeisterid ja vallaametnikke. Kihelkonnakoolina töötas Kodavere kool aastatel 1829—1832 ja 1843—1919.

1870-ndate aastate teisel poolel oli Kodaveres õpetajaks Johann Jürgenstein-Lill, kelle ajal kool kujunes üheks Tartumaa paremaks kihelkonnakooliks. 1880. aastal töötas Eestis 32 Kodavere kihelkonnakooli lõpetanud õpetajat, neist 14 väljaspool oma kihelkonda, kõige arvukamalt Virumaal.

Väljapaistvaks kujunesid Kodavere kihelkonnakooli lõpetanud ka kirjameestena. Nii on õppinud Kodaveres Anton Jürgenstein, Kaarel Krimm, Jakob Liiv ja Juhan Liiv. Käesoleva sajandi algul õppis siin keeleteadlane, karskuse ja hõimuliikumise tegelane Villem Ernits.

Kodavere kool lõpetas oma tegevuse 1924. aastal, sest kihelkonna teised koolid olid kujundatud 4- ja 6-klassilisteks algkoolideks ja lastel kadus vajadus tulla õppima kihelkonna keskusesse. Kodavere lähiumbruses ei jätkunud lapsi 6-klassilise kooli jaoks.

1930. aastal töötas Kodavere kihelkonnas 12 kuue- või neljaklassilist algkooli (vene õppekeelelega koole arvestamata, need polnud seotud Kodaverega). Praegu jätkavad endises Kodavere kihelkonnas tööd Alatskivi Keskkool ja Koosa Algkool (Tartu rajoon) ning Pala 8-klassiline Kool (Jõgeva rajoon).

Tähistamaks teeneka kooli ja üldse koolihariduse kolme sajandi pikkust ajalugu Kodaveres, on Kodavere Muinuskaitse Klubi algatusel, Pala ja Alatskivi kooli ning kohalike majandite toetusel püstitatud Kodaverre mälestuskivi, mille pidulik avamine on 2. oktoobril algusega kell 12. Korraldajad ootavad nii praeguste kui endiste kodaverelaste ja nende järeltulijate rohket osavõttu.